

SBURĂTORUL

REVISTĂ = LITERARĂ = ȘI = ARTISTICĂ

IN ACEST NUMĂR:

E. Lovinescu	In marginea lui Hamlet
D. Nanu	Acord final
Victor Eftimiu	In parcul din Luxemburg
I. Petrovici	Amintiri universitare
Ion Pillat	Copil de odinioară
G. Rotică	Toamnă
Ludovic Daus	Răscumpărarea Evei
A. Mândru	Doă cărți
Alexandru T. Stamatiad	Streinul

Cronici: E. Lovinescu: In preajma centenarului „Hecubei“

= APARE = SĂMBĂTA =

A apărut:

„THEANO“

Roman de DIONIS

Este o piesă de fină psihologie, de delicată
emoțiune scrisă într'un stil fermecător.

SBURATORUL

REVISTA SĂPTĂMĂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

COLABORATORI:

Zaharia Bărsan, Al. Cazaban, G. Cair, Radu Cosmin, Maria Cunțan, N. Davidescu, V. Demetrius, I. Dragoslav, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Sângiorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, E. Lovinescu, M. Lungeanu, Virgiliu Moscovici, A. Moșoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Măndru, Liviu Marian, Claudia Mișlian, Corneliu Moldovanu, D. Nanu, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al Rally, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Radu D. Rosetti, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Șirato, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN LEI 50 = ȘASE LUNI LEI 30

Pentru învățători, profeși și studenți

UN AN LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

onamentele se primesc la *Librăria Alcalay & Co.* și la *administrația revistei.*

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe pe adresa
d-lui E. Lovinescu, str. Câmpineanu, 40.

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

Director: E. LOVINESCU

In marginea lui Hamlet

Rolul lui Hamlet a ispitit pe cei mai mari actori. Fiecare i-a dat o interpretare deosebită. Racine și Corneille sunt înțeleși numai într'un fel. Nu este însă nici o șovăire asupra concepției lor. Este numai un Neron, numai un Cid, numai un Polyeucte, numai o Bérénice sau o Phèdre. Sunt însă nenumărate feluri de a înțelege pe Hamlet.

Teatrul francez este clădit pe cele două unități: unitatea de acțiune și unitatea psihologică. Tartuffe este hipocrit dela început pînă la sfîrșit; *Avarul* avar; *Misanthropul* misantrop. Bătrina povață a lui Horațiu e păstrată:

...*Servetur ad imum,*
Qualis ab incepto processerit et sibi constet.

Tot așa și în teatrul grecesc. Nu sunt doi Oedip; e un singur Oreste sau Agamemnon. Eroii lui Shakespeare au dimpotrivă o variație sufletească mai mare.

Înlăuntrul acestei bogății, unele elemente se ciocnesc fără a se putea topi într'o unitate armonică. De aici, elurimea interpretărilor. Eroii lui Shakespeare sunt, firește, mai aproape de noi de cât eroii teatrului clasic. Divergența lor sufletească merge uneori pînă la contradicție. În Hamlet găsești ori ce; un rînd din text te ajută. Nehotărît, șovăitor de obicei, uneori este însă hotărît, energetic, punîndu-și toată viața în slujba unei idei de război; trist, melancolic, visător, mai totdeauna, uneori însă spiritual, vorbăreț, vesel; delicat sufletește, plin de dragălașie, prietenos și dulce câte odată, adese însă brutal și crud; religios și chiar superstițios în unele clipe, sceptic în altele; acoperit, bănuitor, ascunzându-și cu grije

planurile, prefăcându-se numai nebun, pentru a fi apoi îndrăsnit sau nebun pe dea întregul... O reunire de contraste; unitatea clasică e numai un cuvânt. Dragostea pentru tatăl lui s'ar părea totuși o axă sigură.

Când umbra lui vorbește de sub pământ :

— Jurați pe sabia mea.

Hamlet îi răspunde :

— Bine ai spus, cărită bătrână... Cum poți tu însă lucra acolo sub pământ ?

Sau :

— Ei, prietene, din pivniță...

cuvinte ce nu se potrivesc cu pietatea și respectul convenite unui tată.

La început iubește pe Ofelia, apoi n'o mai iubește... Pentru ce? Omeneste, se poate. Sentimentele se nasc din inconștient și se duc în acelaș inconștient. În teatru, trebuie o motivare. De n'o mai iubește, de ce o înjosește mereu, trimițând-o la „mănăstire“, fără nici un motiv de nemulțumire ?

În jurul lui Hamlet se pot ridica astfel nenumărate întrebări. Unele n'au nici un răspuns. Cele mai multe au însă două sau trei răspunsuri.

De ori de câte ori se apropie de țintă, Hamlet se îndepărtează repede de ea, prelungindu-și îndoiala. Când Claudiu se spovedește, Hamlet nu-l străpunge cu sabia. Găsindu-l îngenunchiat în rugăciune, îl cruță pentru a nu i se duce sufletul în rai. În monolog spusese totuși : A muri, a dormi, *nimic altceva*... semn că nu credea în viața de apoi.

Caracterul lui Hamlet este deci mult mai coprinzător și mai modern decât caracterul eroilor clasici. Lunecă însă la contradicere. Acțiunea nu ajunge la un sfârșit decît după prelungi rătăciri... Definiția lui Goethe e dreaptă : „Hamlet e un suflet împovărat cu o mare sarcină și nedestoinic să o îndeplinească“. În marginile acestei definiții, sunt totuși atâtea abateri de amănunte cu privire la caracterul lui Hamlet !

* * *

Aceleași observații au fost făcute de critici și asupra fiecăruia dintre eroii Shakespearieni. Din *Hamlet* voi lua

numai pe Polonius. Mare discuție și în jurul acestui sfetnic al Danemarcei! E un erou de comedie, un guraliv stupid și comic, sau un vrednic curtean, cam mărginit, dar demn și cu greutatea convenită sarcinei lui de ministru? La noi a fost totdeauna jucat în caricatură. Ion Niculescu și Belcot ne-au scos în lumină efectele comice. În alte părți (la *Comedia Franceză*, de pildă) i s'a dat mai multă seriozitate. Unde-i adevărul?

Și de o parte și de alta. Vina e a lui Shakespeare. Polonius n'are unitate sufletească. Nu e acelaș de la început pînă la sfîrșit. În actul întâi el este un bărbat cum-pănit, cu oare care floricele în vorbă, dar cuminte cum se și cuvinea unui sfetnic de rege. Să nu uităm că Regele Claudiuș zice despre dănsul: „Capul nu e mai unit de inimă, inima nu slujește mai credincios gura, decât e legat tronul Danemarcei de Polonius“. Când Laerte pleacă în Franța, Polonius îi dă sfaturi bune. Tot așa și Ofeliei. — Nici urmă de ridicul în cuvintele lui.

În locul venerabilului sfetnic, de la început vedem apoi apărind un bătrîn copilăros, gures și gol, pierzându-și firul gîndirei, încălcîndu-se într-o vorbire comică fără sfîrșit, un adevărat erou de farsă, o caricatură a curtezanului senil și lingușitor. Cel dintîi Polonius era mai aproape de adevăr, acesta din urmă e mai plin de efecte. Sunt alăturați, fără a face la un loc un singur om.

* * *

Una din caracteristicile cele mai sguduitoare ale teatrului lui Shakespeare e cea ce s'a numit cu drept cuvînt *materializarea ideilor*. Sub lovitura puternicei imaginații a poetului ideile abstracte se concretizează, devenind elemente dramatice de o mare putere suggestivă. De aceea au și fost întrebuințate apoi în teatrul romantic.

Macbeth omorînd pe Banquo, îi vede umbra la banquet. Umbra este materializarea remușcării lui Macbeth. Nimeni n'o zărește; el o vede totuși pe scaunul lui. După cum Grecii au întrupat remușcarea în Eryniî, tot așa și Shakespeare a dat acestui puternic sentiment un corp. Cele trei vrăjitoare de la începutul piesei sunt personificarea ispitelor. Voind săucidă pe Duncan, el vede înaintea ochilor un pumnal: altă ispită a crimei. Lady Macbeth

zărește pe mână o pată închipuită „pe care n'ar putea-o spala toate apele oceanului“. Pata este muștrarea de conștiință. Richard al III-lea e înconjurat pe patul morței de fantomele oamenilor pe cari i-a ucis.

Și în *Hamlet* avem o umbră și poate cea mai cunoscută. Nu are totuși înțelesul celorlalte umbre Shakespeariene. Dacă fantoma bătrînului rege ar simboliza idea răsunării, ea s'ar arăta numai lui Hamlet ca o prelungire a propriilor lui frământări sufletești. Fantoma ar fi simbolică. În *Hamlet* umbra se arată însă și lui Horațiu și lui Bernardo și lui Marcellus, ce nu erau de loc amestecați în drama din Elsenour. Avem deci o stafie adevărată, văzută de ochii tuturor. Nu proiectarea unei conștiințe bolnave și chinuite. Nu credem însă în stafii.

Cea mai celebră dintre „fantomеle“ lui Shakespeare este deci și cea mai lipsită de valoare poetică.

* * *

Multe sunt observațiile de amănunt ce s'au făcut asupra lui *Hamlet*. Le mărginesc însă aici. Shakespeare e un haos și întru nimica semănător scriitorilor clasici. A fost un om de geniu cu o imaginație uimitoare dar și un profesionist al teatrului. Actor și director de trupă, el a lucrat în grabă, strâns de nevoile zilei. Piesele lui de la o reprezentație la alta, s'au mlădiat după împrejurări, au crescut prin înădăările lui sau ale colaboratorilor lui. Le lipsește deci unitatea și desăvârșirea amănuntelor. Teatrul lui nu e o operă de migăleală artistică. Shakespeare a trebuit să-și potrivească uneori eroii după actorii ce aveau să-i joace.

Ne închipuim de pildă pe Hamlet un tânăr palid, melancolic, visător și imberb, — după cum se și reprezintă adese. În textul lui Shakespeare, Hamlet e însă cu barbă și gras... De unde această nepotrivire? Actorul care trebuia să-l joace, Richard Burbadge, era scurt, gras, bărbos și astmatic.

Cauze întâmplătoare pot deci înriuri asupra concepțiilor artistice.

E. LOVINESCU

ACORD FINAL

*Să supraviețuiască visuri oare ?
Le vezi murind, și nu le 'nchipui moarte.
Iluzia-i ursită să le poarte
Stafia lor, în raza-i creatoare !*

*Trec ani, fantome 'n tragicul tumult.
Dar ațipit în scrum, mocnește-un dor
De nimenea știut. Incredzător
Aștepți reînvierea lui de mult.*

*Aștepți; mângâetoare suferință
Să vezi cu ochi de vis, ceea ce nu e!
Tot sufletul dup'o nălucă sue
Atât de pur, că mura lui dorință*

*Doar clipa rugăciunii ar rosti-o.
Trec ani, și-abia la urmă vezi cum dorul
Din cuibul lui puștiu își 'nălță sborul,*

Iar tu târziu, șoptești zdrobit : adio !

În parcul din Luxemburg

D. nei T. L.

In parc plutește, Doamnă,
Parfumul trist al anilor ;
Cad frunzele castanilor,
In Luxemburg e toamnă...
BCU Cluj / Central University Library Cluj

Alunecă ușor
Grămada porumbeilor
Pe liniștea aleilor
Pe frunzele ce mor.

Ca un duios refren
Se 'nălță umbra fânului
Spre statuia bătrânului
Și bunului Verlaine...

Paris, August 1916.

VICTOR EFTIMIU.

AMINTIRI UNIVERSITARE

— EPILOG —

Am căutat să desprind în paginile anterioare, câteva figuri de profesori, silindu-mă la tot pasul să fiu perfect cinștit cu amintirile mele. Căci n'aş vrea să mi se plângă vreuna din ele și să se răzbune cu muștrările ei! Dar viața universitară era mult mai întinsă de cât orele de cursuri, și chiar în evocarea acestor ore nu este numai figura profesorului care răsare din ceața trecutului. Dacă-mi scobor privirea „ochilor minții“ de la catedră, la poalele ei, văd, firește ceva mai confuză, și gloata tânără a colegilor de școală, astăzi oameni în vârsta bărbăției. Li văd, cu toate că trebuie să mă lupt puțin, pentru a-i avea d'inainte cu fața lor cea tinerească, curățată de stratul celor douăzeci de ani, care le-a nimicit frăgezimea și preschîmbat înfățișarea.

Simpatică defilare de vedenii, nu vă pot privi fără emoțiune!

Iată-l pe *Constantin Antoniadă*, fin, aristocratic, totdeauna la o parte de îngrămădeală; pe *Alex. Lăpădatu*, după atunci pe creștet cu fulgi de ninsoare, simplu, înțelept, bonom, având ceva de bunic care te învață de bine, dar te și păcălește câte odată; iată și *Petre V. Haneș*, plimbându-și autoritatea descoperirii sale literare, e vorba de adevăratul autor al *Cântării României*, energic în mișcări, puternic în plămâni, dibaciu și bun cunoscător de oameni; *Fl. Ștefănescu-Goangă*, oacheș ca un scripcar de rasă, studios și foarte cum se cade; *P. Cerna*, mărunt să încapă subțoară, timid în lume, scăpărător în înțimitate ș-așa de fericit de primele-i succese de poet; *V. Pârvan*, cocoșat de studiu și stors de ambițiune, desemnându-se de atunci ca om de viitor; *D. Caracostea*, mare cititor de cărți, dar mare lăsător la examene, inteligență remarcabilă deși cam maniacă, fire eloquentă cu toate că prolixă; *Vasile Sassu*, chip și siluetă de mușchetar, prompt la acțiune gândind prin sine însuș deși veșnic cu proiecte vaste de lecturi, care nu se realizau niciodată; *E. Lovinescu*, fruntaș al „humanismului“, apărând din ce în ce mai păgân, în gustoasele sale foiletoane literare; *Cesar Parthenie*, spirit de sistemă, construind neobosit vaste clădiri mintale, pe care le organiza până în ultimele-i amănunte, dar nu le traducea în fapt niciodată, — altfel, dragălaș ca o femeie și răsfățat ca un copil; *Andrei Corteanu*, ascun-

zând subî un exterior modest reale însușiri de cugetare și disimulând tot așa de bine o mare ambiție tenace; *C. Panco*, unul care răzbuna breasia bandlă a biurocrațiilor — din care n'a mai eșit de aiffel până astăzi — printr'o subtilă cultură literară, și scânteieri ironice totdeauna la timp; *II. Frollo*, latinist cu școală jesuită, ținând mărșă la Aristotel și Sfântul Toma, dar pe care o decepție foarte lumească îl făcuse poet de imprecății neiertătoare; *Hugo Friedman*, spirit advocățesc, rătăcîc câțva timp în preocupări de artă, aducând în critica literară multă iscusință logică, dacă aducea prea puțin sentiment; *E-nache Ionescu*, retras din clocotul lumii, în băncile din fund, învățând temeinic și cu mari sacrificii, reprezentând în ochii multora o mare forță, care va uimi, atunci când va exploda; *Eugen Porn*, ingenios, volubil, dar cu neșansa de a părea veșnic superficial; *Nicolae Tănăsescu*, numele de pe atuncea al lui Radu Cosmin, interesant dar prea puțin afirmat în viața publică universitară, fiind prea reținut de acea privată; *Corneliu Moldovanu*, în a cărui ființă se asociau două persoane ce n'aveau între dânsle nici o legătură: un poet care făgăduia și un vorbitor care exaspera; *D. Ioanișescu*, viori și temerar, având o lipsă de timiditate aproape anormală, menit să facă de asta multe gafe, la o vârstă când faptele mari, încă nu sunt cu puțință; *D. Liciu*, copil inteligent pe care-l făcea adorabil strășnicia cu care era supravegheat acasă; *D. Papadopol*, sceptic să se manifeste ei însuș, dar mucălit când întrerupea pe alții, *Al. Gherghel*, neregulat ca student, bizar ca apucături, dar temperament poetic și vorbitor înflăcărat; *O Tafrali*, activ și rămas — ca o raritate — credincios lui Tocilescu cu tot curentul ce se făcuse în contra acestui profesor; *I. Buricescu*, *Stoian*, (nu acela care e în viață) *Bentoiu*, *Mazilu*,..... și alții, mulți alții, cu care mă încrușam prea rar ori steteau în unghere prea retrase ca să-i pot acuma zări îndeajuns!

Dar mai interesant probabil de cât această enumerare, ar fi să dau amănunte despre năzuințele vieții studentești de atuncea, despre cele ce agitau acel suflet colectiv, care nu era o ficțiune, cu toată lipsa lui de închegare desăvârșită, suftetul studentesc. Cred că aveam o foarte bună poziție și un bun post de observare, fiind la facultatea de litere, care la rândul ei ocupa o situație centrală printre celelalte facultăți. Această facultate era în adevăr un fel de vatră a Universității. În ea se țineau cursuri de interes general, frecventate de studenți din toate părțile. Chiar conferențele noastre tinerești, se bucurau de această onoare. Aicea erau, făuritorii de curente și inișiatorii de îndrumări. Studenții de la litere se bucurau în deobște de un prestigiu special, pe care — vai! — îl pierdeau îndată după luarea diplomei, când deveneau cu mult mai importanți, prin perspectivele lor sociale, absolvenții dela medicină sau aceia de la Drept.

Ori cum ar fi, cele ce se frământau la facultatea de litere,

ca năzuințe generale, puteau fi luate ca un semn de ce este, sau de ce era să fie în scurtă vreme și aiurea.

În vremea când mă aflam eu pe băncile universității, se producea o reacțiune — violentă aproape — împotriva unei faze a vieții studențești, ale cărui repercursiuni nu se stinseseră cu totul și pe care noi o numeam în dispreț: faza *găldgioasă*. Începea să domnească o mare aversiune împotriva procesiunilor de stradă, discursurilor la statui, protestărilor vehemente, însăfârșit, împotriva tuturor procedeelelor care o bucată de vreme alcătuiseră dacă nu crezul, dar practica favorită, ritualul vieții studențești. Evident se vor fi găsit întotdeauna studenți serioși care să-și vadă de treabă și nu s'a așteptat pentru asta să apară generația noastră. Atâta că aceștia nu erau, dânsii, dătorii de ton, în timp ce acum se urmărea ca ținuta serioasă, cu studiu sârguitor în școală și rezervă modestă în afară de școală, să devie norma tuturor.

Este cred interesant să reproduc pentru starea noastră de spirit, câteva pasagii caracteristice din conferința inaugurală a *Societății Studenților în Litere*, fondată în Februarie 1902, conferință rostită de studentul I. F. Buricescu și tipărită sub titlul „*Rolul Studențimii în viața noastră socială*” în organul junimist „*Revista Română*” din Septembrie același an.

După ce se bicieuște aspru trecutul, spunându-se :

„În ocazii solemne, în zile de sărbătoare națională ne-am luat figura de paradă, am mers în corpore pe stradă, am cântat „Deșteaptă-te Române” — fără să vedem de deșteptarea noastră proprie — am căutat să ne măgulim.... vanitatea noastră neajmurnită, urcându-ne pe grilajul statuiilor eroilor noștri și scoțând accente duiioase, care numai prin autosugestie ne făceau să credem să suntem sincere”.... se adăogau astfel de reflecțiuni :

„Ca să iei parte și să voiești a determina în anumit sens evenimentele sociale, ți se cere să-ți dai seama de starea lucrurilor, să ai oarecare experiență practică, să cunoști în linii generale cel puțin firea poporului și modul particular de manifestare a acestei firi în domeniul social și, pe lângă toate acestea, să ai cunoștința bine lămurită în privința fenomenelor sociale atât de complexe, care fac obiectul atâtor studii ale capetelor gânditoare. Și chiar când ai ști toate acestea, de unde îți iai dreptul tu, corp studențesc, să te manifesti ca o tagmă aparte și să dai tonul în politică ?“...

Conferința se termina cu următorul apel, nu mai puțin caracteristic :

„Lăsați la o parte patriotismul de paradă, acțiunea — așa zisă — independentă, politică și altele de acest fel. spre a nu mai da în fața lumii acele spectacole desguștătoare, din care v'ați făcut oarecum menirea. Dacă munciți sunteți patrioți, căci munciți pentru binele neamului, dându-i posibilitatea să progreseze. Dacă munciți, veți fi mai târziu capabili să îndepliniți

„și un rol însemnat și productiv în activitatea socială, căci nu „veți mai fi conduși de capriciu sau interese inferioare“.

Ce determinase această reacție, care devenea tot mai simțită și împrumuta accente de fanfară, unui om cu totul pașnic, cum era autorul acestei conferinți? Mai întâiu era atmosfera generală a culturii care fiind zilnic mai lătită, rafinase gustul și ascuțise ceva mai tare simțul cuviinții ș'al măsurii. Anume manifestări sociale, altă dată foarte respectate, acum păreau caraghioase și de desprețuit. Odată cu ridiculizarea vieții noastre politice, în partea ei neserioasă, Caragiale, imortalizase și pe studentul patriot și entusiast, creând filul respingător al lui Coriolan Drăgănescu, care era numai elan desinteresat până la luarea unei slujbe, sbir polițienesc după aceia.... Așa se schimbase pe nesimțite atmosfera critică, încât se punea acum pentru noi ca o chestiune de demnitate, renunțarea la vechile deprinderi și adoptarea unei alte ținute.

La aceste influențe generale se adăoga una mai directă: înrăurirea junimismului, așa de puternic pe atuncea în Universitate, cu deosebire la facultatea la care mă aflam.

Junimismul, reprezentat prin Titu Maiorescu cu statul major reînviat al tuturor profesorilor tineri cu cultură serioasă (din acest stat major a făcut un moment Iorga și chiar Ovid Densusianu), reprezenta, credincios vechilor sale tradiții, pe lângă cumpătarea în gândire și moderația în faptă, ura de larmă și de sgomot, antipația de fraze deșarte, dragostea de cultură temeinică și bine așezată. Nu știu de câte ori și-a râs la cursuri Maiorescu, de cei care țin discursuri la Statui....

Prin anii 1900—1904 strălucirea și influența junimismului asupra tinerimei, era dintre cele mai mari. Politicește separați iarăș de ramura conservatoare bătrână, care nu reprezenta nici tradiții de cultură nici rigoare de principii, câștigând aderenți de valoarea lui N. Filipescu și atrăgând pe toți acei care se gândeau cu tot sufletul la o prefacere a vieții noastre publice, junimiștii erau — mai mult ca oricând poate — farul către care se îndreptau sufletele curate și setoase de ideal.

Maiorescu, deși ocupându-se de studenți de-aproape, nici odată nu făcea propagandă politică printre ei. Dar asta ar fi fost cu-atât mai mult o stângăcie, cu cât era o superfluitate. Mănunchiul de talente și de oameni de valoare pe care îl cuprindea la acea epocă, gruparea junimistă (să ne gândim numai la calitatea superioară pe care a avut-o Congresul junimist din 1902), era cea mai bună propagandă și cea mai sigură înrăurire. Subt influența puternică a concepției junimiste și-a atâtor reprezentanți de elită începe în mod mai viu și mai conștient în studențime, o mișcare de reacțiuni în contra „fazei gălăgioase“, Se înființează „Societatea Studenților în litere“ cu programul arătat; la scurt interval, studenții de la drept, prin inițiativa unora care urmau și literile, își creiază și dânsii ● societate, cu acelaș fel de muncă serioasă. În fața vechii

„Asociații” care cuprindea pe studenții tuturor facultăților, și reprezenta oarecum o Bastilie a vechiului regim, se întemeiază Societatea generală a „Uniunii”, care de și nu avea un scop cultural ca celelalte, înțelegea să sintetizeze mișcările de reacțiuni pornite pretutindeni, introducând deprinderi de seriozitate și măsură în cuprinsul vieții studentești. Îmi amintesc că în urma unui incident în care doi studenți fuseseră maltratați de poliție, comitetul „Uniunii”, a ezitat mult dacă să se întovărășască cu „Asociația” la o întrunire de protestare și convenind însăși să ia parte, a declarat la „Dacia”, prin delegații săi, că înțelege să se urmărească satisfacția numai „pe căile legale”.

Societatea Studenților în litere, se afla oarecum în fruntea acestei mișcări. Pe lângă cuvântări în care se vestejeau apucăturile de altă dată, se țin conferințe săptămânale la care asista foarte mult public și în care se făcea dovada unor silințe serioase de studiu și cultură. Participau uneori și profesori, încurajând stăruințele noastre.

Netăgădui că această societate, ca și acele similare, nu era un simplu laborator de studiu, ci tot odată era ș'o arenă de exerciții pentru viață.

Sedințele ei nu erau determinate numai de dorul de instrucțiune, ci și de năzuința de-a ne juca de-a oamenii mari. Așa se explică pasiunea care o puneam la alegerea comitetului și năzuința de a face din discuțiile contradictorii un fel de „mic parlament”. Societatea nu era deci numai o secție negativă mărginindu-se a distruge trecutul, desființând orice năzuință care ar depăși preocupările curat școlare, ci oricât ar fi rupt-o cu tradiția, căuta totuș să dea ș'o satisfacțiune tendințelor de amestec în lupta vieții. Atâta numai că ne creiasem o arenă deosebită de cea a vieții publice și înțelegeam să nu invadăm în aceasta din urmă, până vom fi dobândit un oarecare grad de maturitate. Conducerea țării s'o lăsăm în seama oamenilor mari...

Dar orice reacțiunea merge în genere prea departe. Și fie că simțeam vântul unor vremuri nouă, fie că deslușiam în mod vag ajutorul pe care în anume momente supreme, tinerimea l'ar putea da, cu frăgezime și impetuoșitatea sentimentelor sale, aspirațiilor vieții publice, eram unii, care foarte curând am socotit noul program de viață studentiască, necomplet și nedefinitiv. Nu doar că am fi suspinați după alaiurile zgomotoase în forma lor veche și puțin serioasă. Că această fază trebuia îngropată eram cu toții de acord. Totuș aveam impresiunea că anume manifestații publice, bine chibzuite și desinteresat făcute nu ar fi în anume momente spre paguba nimănui...

Cerându-mi-se un articol de ziarul studentesc „Tribuna” am găsit prilejul să-mi exprim acest mod de a vedea. Regăsind, grație colegului Tafrați, care nu prăpădește în veci nimica, numărul cu articolul meu, am puțința de a reproduce măcar câteva părți caracteristice, fiindcă în întregime ar fi prea lung. Articolul se chema „Din codul Studenților” și s'a publicat în „Tribuna” din 22 Decembre 1903.

Iată ce scriam în introducere :

„De la o vreme se petrece în sinul studențimii serioase — singura de care se cuvine a ne preocupa — un fenomen care este și nerațional iar după părere noastră și neoportun. Ne vom feri cu toate acestea să alipim acestei situații eronate vreo vorbă de dojană, vre-un epitet de acuzare. Căci dacă avem convingerea că fenomenul în chestiune este curată erezie, nu mai puțin păstrăm credința că pe de o parte provenirea lui a fost fatală, iar pe de altă neoportunitatea sa nu se impune, ci poate cel mult ca să răsără — cum avem nădejde — dintr'o discuțiune“.

După ce zugrăveam apucăturile gălăgioase ale studențimii de altădată, totdeauna târzie la carte, dar gata la meelinguri naționale, continuam cu vorbele următoare :

„La început cu zâmbetul celui mai convenit dintre disprețuri, mai apoi cu nepăsarea silei cele mai firești, bruma de studenți cu seriozitate și cuviință s'au retras din ce în ce mai mult din mișcările populare și naționaliste și-au mărginit — prin cea mai justificată reacționare — toată încordarea disponibilă în urmărirea studiilor lor. Și astăzi această retragere de-atuncea, fiecă i s'a pierdut proveniența, fie că i se apreciază rostul, o vedem pentru aproape întreaga studențime demnă, erijată ca principii, statornicită cu litere sculptate între articolele „conduitei Beii“. Cluj / Central University Library Cluj

După această introducere discut posibilitatea jignirilor naționale care la un moment ni se pot aduce de streini. Evidențiez necesitatea de-a se reacționa în astfel de ocazii, dacă n'ar fi de cât nevoia de a ne „adapta concepțiunii de onoare“, care este o parte integrantă a mediului social.

Mă întrebam apoi cine să reacționeze? Reproduc întreg finalul articolului :

„Firește că sfetnicii țării sunt mai chemați ca oricine să împlinească cerința, dar acțiunea lor poate fi adesea paralizată de considerații de curtuozie politică ori altele de o natură analoagă. Și atunci când lucrurile sunt petrecute astfel, că reclamă totodată și atitudini prudente și protestări fierbinți de sigur că nu conducătorii țării pot fi expresiunea acestei din urmă părți. În această ocaziune trebuie un element deslegat de relații cu străinătatea, independent în gândire și cult în acelaș timp. Pe această considerație îmi iau dreptul a deduce că în fruntea mișcărilor de protestare trebuie să se găsească studențimea universitară. Numai așa aceste meelinguri vor avea credit și vrednicie, numai așa își vor îndeplini menirea de-a restabili națiunii cinstea, numai așa vor contribui în realitate la partea de adaptare lămurită mai sus.

„Acesta fiind concursul mare pe care studențimea poate să-l ofere țării, cred că articolul de renunțare din cel mai proaspăt cod de conduită nu e just și nu e oportun. Cel mult suprimarea acestor preocupări de seamă poate trece ca o

„reacțiune, ca o salvare poate, după cum odinioară Statutul
„Olandei și-a suprimat pământul țării spre a-l scăpa din mâna
„lacomilor dușmani. Dar după cum acela nu s'a gândit vreodată
„să-și lase veșnic patria sub valurile mării, tot așa studen-
„țimea serioasă nu trebuie să susțină permanența unui lucru ce
„se poate numi o măsură dar nicidecum un crez“.

Și cum scriam într'o vreme când nimeni nu putea să bănuiască ce aproape erau pentru țara noastră marele ei perspective naționale, nici un mi-a trecut prin minte să mă servesc de exemple, care ar fi fost poate și mai potrivite, pentru teza pe care o susțineam. De aceea mă referam tot la cazuri de „protestare“ cu care eram mai deprinși pe vremea acela și de care abuzaseră într'un chip așa de reprobabil, predecesorii noștri pe băncile universității.

Oricum, aveam impresiunea că absoluta prohibire a manifestărilor studențimii în viața publică, era ceva excesiv, având convingerea că ceia ce le compromisese în trecut, nu era atâtă deplasarea lor, cât proasta lor calitate,

Curând după aceea eu am eșit din rândurile studențimii nu fără a constata că acel punct de vedere făcea progrese netăgăduite chiar la acei mai recalitrânți, lucru care corespundea în faptul că de piatra timpului se ascuțea din ce în ce mai tare sentimentul național.

Mai trebuia pentru ca noua dispoziție să se închege, un om și'o împrejurare. Omul a fost profesorul N. Iorga; împrejurarea, campania întreprinsă de acesta împotriva franjuzismului din saloane și 'n favoarea limbei românești.

D-l Iorga, oaspete vremelnic al casei junimiste, simțindu-se de sigur bine între oameni de reală cultură și adâncă seriozitate, dar tot mai stingherit de viața lor măsurată și de masa lor rafinată unde nu i se servea mămăliga pe taler de lemn, — a plecat într'o bună zi de-acolo, propăvăduind pe cont propriu și nu fără a lua după dânsul cele mai multe din simpatiiile unei tinerimi, ale cărei virtualității de simțire căutau să se întrupeze în acțiuni determinate.

De atunci studenții au reînceput să se manifeste impetuos în viața publică, vremea aducându-le neconținut ocazii, pentru a depăși cadrul studiilor și preocupările curat școlare.

Ultimele evenimente au dat un mare prilej studențimii de manifestări naționale, mai înainte de a-și da vitejește sângele pe front...

Cea de-a două fază a vieții studențești, care corespunde cu șederea mea pe băncile universității, a fost deci depășită. M'am aflat la o epocă de tranzițiune, care ar trebui însă să rămâe mai mult de cât atâtă. Căci de și eu unul admit manifestări extrașcolare, cred totuș că ele n'ar trebui să devie pâinea cea de toate zilele, ci să fie rezervate pentru cazuri excepționale. În al doilea rând cred că nu sunt în eroare, dacă socotesc că demnitatea însăși a acestor manifestări, n'o poate asi-

gura nimic mai bine decât, o cultură solidă și o muncă stăruitoare de a căror lipsă ne lănguiam cu dreptul le 1902.

Fără acest temelie de cultură, orice manifestări oricât de bine intenționate nu pot decât degenera și atunci riscăm să ajungem iarăși la „faza gălăgioasă“, material de ridiculizare pentru umoristii viitorului și motiv de scepticism pentru tinerimea serioasă. Mi-ar părea foarte rău căci revenind din lumea unor amintiri în care se repauzează, aș vrea să mă întorc într'o lume în care se muncește!

I. PETROVICI

COPIL DE ODINIOARĂ

Prin iarnă din cămara zăvornită
Se furișează cald miros de mere,
Readucând în vremea viscolită
A toamnelor trecută mângăere,
Când sufletul împovărat venise
Cu târna lui de poame și de vise.
In casa amintirilor închise.

Și 'n inimi amorțite de-a lor strajă,
Străbat adânc, îmbălsămind gândirea,
Cu seva lor fierbând din nou sub coajă,
Copilărescul dor și amăgirea...

Și 'n inimi, viu ca și întâia oară,
Te scoli încet, o, tu de-odinioară,
Din somnul tău, copil de-odinioară...

ION PILLAT

TOAMNĂ

Cântec tânăr lâng'o poartă
M'a oprit și nu mă lasă ;
Doru-și cântă o copilă
In fereastă la o casă.

Tinere cuvinte-mi fură
Inima câte-o bucată
Și mi-o duc pân'la fereastă
Peste-ograda fermecată.

Cântă tânăra iubire,
Iară plopul dela poartă
Lung suspină scuturându-și
Peste mine frunza moartă.

Inima un tânăr cântec
Mi-a furat-o astăzi iară
Și mi-e teamă de răspunsul
Plopului cu frunza rară.

G. ROTICĂ

RĂSCUMPĂRAREA EVEI

Un suflet de păpușă, de mode de dantele,
Un suflet fără reazim de gânduri, — un copil
Trăind ca într'a șasa figură de cadrul.

Galop îi este viața și-un ris dintre acele
Ce n'au sfârșit în cursul plăcerilor ce vin
Și trec ca să revie pe-al zilelor senin.

Satanică și blândă, despoată și lascivă,
Prin ochi, prin miini, prin sinii zăriți în decoltaj
Și pe ermit îl schimbă în credinciosu-i paj.

A re'nviat Phryneea din nu știu ce Ninivă?...
Și trupul Aphroditei, din marmoră de Paros
Sa resculptat în carne mai alb, mai voluptos?

Oh! fie-care vreme și loc crează'o Evă, —
Și Eva, în zvîcnirea dorinței, ne'ncetat
Oficiază 'n slujba eternului păcat.

Intreagă e un clocot de flacără și sevă,
Belșug de tinereță cu sete cheltuit,
Senzații stăpînite de-un dor nepotolit.

Ce știe ca de Moartea ce seamănă morminte?..
Războiul, eu infernu-i de sânge și dureri,
Accentuiază pulsul lascivelor plăceri.

Și merge aproape beată pe drumul ei 'nainte,
În muzici de desfrluri, cochetă, palpitând,
Din sânii voluptății nutrindu-se și bând.

Dar ce-o oprește 'n cale de-odată gânditoare
Incît, zvirlind podoaba costumului de bal,
S'apropie sfioasă de-o ușă de spital?

Oh! groaznica scrișnire a risului ce moare
Cînd, deșteptîndu-ți gândul din vise, ochii porți
Pe lungă 'nșiruire a „listelor de morți“...

Și trist, citind în ele, Phryneea 'nduioșată,
Simți că i s'oprește și inima din mers
Știind că 'n largul țării sînt lacrimi de șters.

Și a venit în ușa spitalului să bată
Rîvnind și ea să fie o candelă veghind
Pe rana și durerea ori cărui suferind.

C'un zîmbet, — și umplîndu-și de bunătate ochii,
Pătrunde înăuntru lăsînd în urma ei
Tot ce'tinează drumul pierdutelor femei.

Uitînd de diademe, inele, scule, rochii,
De mobila și luxul ce în desfriu a strîns
E 'n slujba unui vaet, balsamul unui plâns.

Desmiardă blînd răniții, îi spală pe picioare
Și necurmat, nopți albe, le stă la căpații
Plecată cea din urmă, sosită cea di'ntâi!

Iar cînd, în valuri, trupuri de sub secerătoare
Ics frînte, avînd toate, vai! stinse-a vieții torți,
Ea spală, și 'nveșmîntă'n cosciuge pe cei morți...

În umbra ei, — maică sfințită'n rugăciune
Simțindu-i resemnarea cu care nesfîrșit
Se 'mparte 'n bunătate și făr'un tînguit,

Visează și trăește ca 'n Biblie-o minune,
Și-ori de câte-ori o vede plecîndu-se pe-un pat,
Zărește pe Madonă și pe Crucificat...

Două cărți

Citiseam o carte frumoasă. O carte cu peisajii dela țară — fragede și delicatese, vii și aromitoare, încărcate de farmec și plutire de vis, de adormire și surâs, de simplitate și adâncime, veșnic de-un verde buratic și luminoase ca'n tablourile lui Fragonard. O carte care te urmărește ca o amintire scumpă și rară, și-ți intră în suflet ca parfumul unei flori de pe alte tărâmur.

Și, cartea, minunata carte, șoptește de-o casă în marginea unei păduri, de-o casă albă cu ceardac, cu ferestre date'n lături, înecată de jos până sus într'o mare de zorele. Lumina alunecă dulce și cade zâmbitoare pe chipurile celor doi îndrăgostiți, care, alăturați și plecați peste ceardac, privesc aiurii — luciul unduios și metalic al lacului de din vale. De jur împrejur, lacul e încins de-o horă de sălcii, ce ating fața apei cu pletele lor moi și mătăsoase. Iar printre ele, drept înainte, legată de-un tărăș, o barcă albă — văpsită din proaspăt — își leagănă singurătatea într'o tainică asteptare, asemenea unei lebede. Și, liniștea, patriarhala și dumnezeasca liniște, revarsă din sânul veșniciei ca un balsam, s'așterne adormitoare din zare în zare. De undevă, de departe, o adiere de vânt vine, s'abate și trece șoptitoare, înfiorând fața lacului cu sărutarea-i caldă și nevăzută. Barca prinde suflet, tremură de nerăbdare.

Ah, iar îi așteaptă. Iar îi așteaptă vrăjitoarea!...

S'au desprins din ceardac braț la braț, și, cu capetele goale supt baea de lumină a soarelui, rumeni și plini de vlaga triumfătoare a tinereții, coboară scările. Se pierd pe după niște caiși înfloriți, reapar la o cotitură, și încet-încet se lasă către umbra ademenitoare și romantică a sălciiilor. Un câine mare, lătos, câinele de curte al gazdei, calcă în urma lor bătrânește, gânditor, ca un adevărat filosof.

Gazda — o bătrânică scundă și firavă, îngăduitoare ca o mamă — a eșit în pragul ușei. Duce mâna streșină la frunte, și-i privește cu zâmbetul pe buze, până-i apune vederea.

Au ajuns.

Câinele sare deodată cu dânsii în barcă și dă din coadă. Se bucură par'că de bucuria lor. Și, cum stă și-i țintește cu ochii lui galbeni, plini de jind, ar vrea — chipurile — să le împărtășească o idee-ceva, dar se răsângădește și tace. Apoi, se lungește cât îi barca, jos, la picioare, cuminte și credincios.

Iar barca, ea însăși înfiorată de plăcere, va ști totul, va înțelege totul, va tăcea totul, le va plimba poezia fericirii pe unda limpede și tainică a lacului. — și azi, și mâine, o vară întregă...

Pe urmă?

Ah, pe urmă... pe urmă... Dar, fericiții n'au timp să cugete mai departe! Și, apoi, n'ar fi păcat să prevezi căderea frunzilor și asprimea toamnei, când pomii de-abea au înflorit și primăvara e'n plină sărbătoare?

Totuși, către ziuă, când am închis cartea, mi s'a părut, că cineva, din umbră, a dus tainic degetul la gură.

Eram cucerit, răpit, ca și cum mi-ar fi trecut prin suflet o adiere parfumată, venită dintr'o lume de vis, o lume scumpă și pururi în floare, mângâiată cu duioșie — altădată, acum ispititoare și fugară, asemeni unui țel, de care, cu cât te apropii, cu atât se depărtează, pierе în zare.

Am învăluit cartea într'o privire caldă, prietenoasă, plină de recunoștință, și am deschis un geam.

„Aier!...”

Dar, deodată, un dor nețărnut de-un alt aier, de aierul dela țară, din marginea pădurii, mă cuprinse în brațele sale puternice ca o ființă vie, și-mi făcu vânt pe ușa.

Afară!... Afară de oraș!... La țară!...

* * *

Nu departe de București, aveam un prieten — mare proprietar. După mine, un fericit, care, întovărașit în drumul vieții de către una din cele mai încântătoare femei, cu siguranță, că, în vreme ce eu întrezăream numai iluzia realității, el o trăia cu toată puterea adevărului.

M'am aruncat în cel dintâi tren. Nu-l mai văzusem de doi ani de zile. Și, ardeam de bucuria revederii, ca un copil, despărțit cu asprime, de una dintre rarele lui desfătări. Mi se părea că trenul merge încet. Prea încet. Ași fi vrut să prindă aripi — să sboacă... să sboare...

Când am ajuns în gară, soarele se înălțase de două sulite pe cer. Drumul, către vile din apropiere, se așternea printre două lanuri de grâu, alb și pufos, până'n vârful dealului, ca o linie trasă cu tibișirul.

Răcoarea și prospețimea aierului, mă înviorară ca o băutură bună. O adiere de vânt lunecă peste lanuri ca o apă vie. Și, un sășăit ușor, molcom, la început ca o îndepărtată mișcare de valuri, apoi mai tare și mai tare ca o revărsare mângâioasă și stătornică, mă înconjură, mă învălui într'un fel de unduire ciudată și mirositoare, mă petrecu până în vârful dealului. Iar, sus, sus de tot, nevăzute, ciocârliile înfipte în văzduh ca la ele acasă, amețeau cupînsul cu auiăla trifluluiilor, îmbătate de tinerete și lumină.

Un val de sânge mi se ridică în obraji. Desfăcu brațele largi, ca și cum ași fi voit să îmbrățișez măreața priveliște, și, într'o clipă, beat ca și ele, respiraiu adânc toată bucuria vieții.

Ah, ce minunat leac de vindecare și uitare e natura, pentru sărmanele răni omenești. Supt ochii ei poți să-ți deschizi

slobod inima, ca o carte. De plângi, se va întrista. De râzi, se va bucură. Și, veșnic asemenea unei mame care nu și-a văzut de mult copilul, te va legăna la sânul ei, te va ridica până la buzele ei, te va desmerda și mângâia ca nimeni pe lume, cu cele mai calde, mai dornice și mai curate cuvinte de dragoste, și, mai cu osebire, nu te va minti niciodată... niciodată!...

Un lătrat de câine, mă vesti că mă aflu aproape de ținta dorită, și mării pasul.

În dreptul porții, eșind de după niște pruni, răsări, deodată, un ins cu calul de căpăstru.

— Acasă boerii, mă flăcău?

— Nu am la știință, săru' mâna... că, chiar așașica picaiu dela drum!...

Căinele — pe semne — auzind vorbă cunoscută, deschise porțile cu botul, mă mirosi, și 'ncepù să se gudure.

Eu întinsei mâna spre boticul lui:

— Săracu, Leuțu, săracu! Că tot mai trăește Leuțu!... Și-i moșneag Leuțu!...

Și tot mângâindu-l, și el sărutând și sărind pe mine, o luarăm către casă ca doi prieteni vechi.

În curtea — mare cât fața unei arii — nici o suflare omească. Doar, în pragul casei, un fel de mogâldeață ciuchită, ce semăna a băbușcă, se chioră de mama focului la un ciorap. Nu mă zărise încă. Mă oprii la câțiva pași. Nu se schimbase mai de loc. Aceiași față smochinită, aceiași ochelari pe vârful nasului, aceiași rainiță în spate... Numai, că, trebuie să cam clămpănească când umblă. De, doi ani de când n'o mai văzusem, nu-i glumă! Dar, încolo, drăguță ca 'ntotdeauna. Ea crescuse și dădăcise pe Nicușor. Ea l-a 'ngrijit și povățuit ca holțeu ani de-a rândul după moartea bătrânilor, și, tot ea l-a însurat mai târziu. Ajunsesse un fel de eșec al casei, ce nu se da morții cu jurământ.

Deodată, câinele, de par'că-l învățasem eu, trage o raită printre niște găini ce ciuguleau dintr'un maldăr de fân cosit de curând, și, baba tresare ca de pe altă lume. Își înăsprește mânioasă ochii pe supt ochelari la dânsul, cască gura chip să-l țină de rău, dar, dând de mine, rămâne uluită, cu gura căscată, și scapă ciorapul din mână:

— Aracan de mine și de mine!... Ptiu!... Ptiu!... Ptiu!...

Și-și scupă de trei ori în sân.

Eu îi pun mâna în creștet și-o mângâiu:

— Te-ai speriat tare, tare, mamă Casandră? Imi pare rău!... Zău îmi pare rău!... N'ai ideie!.. Da', ia uită-te la mine: mă mai cunoști?

Atunci, ea, se sculă în picioare — naltă cât o mătură tocită — își îndreptă ochelarii, mă privi cu uimire și amănunțit, mă apucă cu dragoste de mână, și oftă din băerile inimii:

— Cum să nu, mămucă, vai de mine!... Cum să nu!... Nu-

mai că te-ai cam trecut!... Tare te-ai mai trecut!... Și conu Nicușor s'a trecut!... Să-l vezi — alb, alb (pela tâmpile ca mine!... Ți-oiu spune eu!... Acu poftim în casă... Ia poftim!...

După glasul și înfățișarea mâhnită a bătrânei, înțelegesiu numaidecât, că lucrurile nu prea merseseră strună în lipsa mea, și, rămăseiu botos, cum făceam pe vremuri, când mă întristam de ceva.

Intrarăm în odaia de lucru a lui Nicușor.

Imbrățișaiu cuprinsul cu o privire umedă de amintiri, și ne așezarăm pe câte un scaun față în față, lângă ferestre, de unde se vedea toată panorama nesfârșită a holdelor, ce se topeau în zarea limpede și azurie, asemeni unor ape de aur.

Acolo, eu și cu Nicușor — am petrecut multe, foarte multe din clipele fermecătoare ale celor întâi ani de tinerețe. Acolo, ziua — până apunea soarele, noaptea — până târziu către zori, am făcut și desfăcut noroacele viitorului. Și, încetul cu încetul, lumea trecutului, cu toată povestea de iluzii stinse și pentru totdeauna, mă prinse, mă fură asemeni unui somn dulce, întremător, ca după o muncă trudnică. Incepui să visez...

Un oftat, însă, pornit din coșul șubred al bătrânei, ca de supt apăsarea unei stânci, mă făcu să-mi întorc capul, s'o privesc drept în ochi.

Ea îmi luă mâna în mâna ei aspră și osoasă, și-și trase scaunul mai aproape:

— Ia niște păcate, mămuică!... Nu-s acasă de câteva zile!... Trăesc rău!... Mai ales de-o vreme 'ncoace, par'că-i un făcut!... Conu Nicușor, cum îl știi... cu iuteala lui!... Dăduca tot așa!... Vai, de om și de om!... Da' să-ți spun cum a fost. Acu, eu, eram în iatac la mine... nu dormeam... Și, numai ce aud deodată — buf! — și țipete... Doamne maica domnului, zic, și dau fuga. L'am văzut esind furios, a strigat pe Costache să pue caii la trăsură, și... atâta tot. A plecat!... Dăduca era în pat și plângea cu două rânduri de lacrimi... Uite-așa!... Uite-așa!... Plângea și se uita la un scaun făcut mii și fărâme în mijlocul casei... Mă văzuse, nu mă văzuse, nu-mi dau seama. Dar, plângea așa de tare, și era așa de frumoasă când plângea, că mi se rupea inima de jalea ei. Doamne, doamne, de ce nu s'or fi împăcând?...

Dimineța, m'a chemat. Era galbenă la față ca șofranul... curat ca șofranul!... Stă aici unde stăm noi acușica și se uita afară. Când a dat cu ochii de mine, a tresărit — par'c'o văd — a arătat cu mâna spre birou, mi-a spus c'a scris acolo ceva pentru boier, și... iacă așa!... Pe urmă a luat copilașul de mână și s'a suit în trăsură. A plecat fără să se mai uite înapoi!... Părea că mi se taie picioarele... nu alta!... Iar eu, eu am rămas să 'mpărățesc pământu... Că nu mă strânge odată Dumnezeu și maica Domnului, să nu mai văd atâta amar în casa asta!...

Apoi, tăcu. Duse mâinele la ochi, se făcu ghem pe scaun, și 'ncepu să plângă înăbușit.

M'am sculat de plecare. Imi făcea rău. In treacăt îmi aruncaii ochii pe hârtia de pe birou:

„Plec pentru-că ești o brută. Cinci ani de robie
„ajunge. Copilul e al meu. Numai al meu! Intele-
legi?...”

Am eșit tiptil să nu care cumvâ să prindă de veste bătrâna. De ce? Nu știu! Mă simțeam copleșit de-o mâhnire adâncă, fără nume, ca și cum ași fi citit o carte dureros de tristă, o carte care îți înfige adevărul în inimă cu toată cruzimea, și te lasă întunecat ca'n fața unei prăpăstii.

Câinele mă aștepta în curte, fără chef, cu botul pe labe. Se sculă greoiu, și mă petrecu până pe muchea dealului. L'am mângâiat cu mâna pe bot, pe ochi, m'a privit amărât, și, a luat-o înapoi, către casă, ca un om doborât de suferință, care nu poate vorbi. La o cotitură, se opri în mijlocul drumului. Intoarse capul, mă privi, și 'ncepu să urle. Grozav mai știu animalele să-și spună durerea!... Un fior mă străbătu de sus până jos. Inima mi se strânse, ca prinsă 'ntr'un clește, și încet-încet coborâiu dealul, către gară, urmărit de urlatul din ce în ce mai jalnic, din ce în ce mai sfâșietor.

Iar natura, strălucitoare și plină de farmec la venire îmi păru asemeni unei făpturi minunate, în pieptul căreia din nenorocire, încetase de-a mai bate inima.

Ah, Doamne, de ce sânt așa de rari cărțile frumoase!?

A. MÂNDRU.

STREINUL

Bate vântul la fereastră
Și mă chiamă-afară:
«Nu ți-e dor să pribegești
Iar din țară 'n țară?».

«Nu mi-e dor, sunt obosit,
Du-te și mă lasă,
Căci de-acuma sunt strein
Chiar la mine 'n casă!».

ALEXANDRU T. STAMATIAD

In preajma centenarului „Hecubei”

Decâte ori îmi port pașii sub frumosul peristil al Teatrului Național, ce pare un leu culcat pe labe, de câteori intru în sala lui scânteietoare de luminele policandrelor, de scăpărările ochilor și ale pietrelor prețioase, decât ori văd mulțimea privitorilor răpită de fiorul tragic, mă gândesc la trecut, la începuturile sfioase ale acestui Teatru. Nu sunt totuși atât de îndepărtate. Abia un veac nu s'a așternut peste dânsele. Oamenii de azi le-au uitat; oamenii de mâine nu le vor mai cunoaște poate. Mergem înainte, cu privirea îndreptată spre drumurile noi.

Abia câte un contemplativ își mai rotește ochii îndărăt, îmbrășișând dintr'odată cărările străbătute cu atâta trudă, spini pe care a trebuit să-i smulgem de sub pasul îngreuiat; abia câte un rar iubitor al trecutului oprește din zbor clipa fugară spre a o întreba de unde vine, spre a o înțelege mai mult, știind din ce osteneală s'a scoborit printre noi.

Sunt dintre acești contemplativi.

Nu pot trece pe sub labele de leu ale peristilului Teatrului Național, fără să mă gândesc că acest leu înainte de a se culcă stăpânitor pe cea mai frumoasă piață din București, stătea mărunț și sfios între scândurile unei șandramale dela *Cișmeaua roșie*, care după multe prefaceri, abia avea o lungime de 18 stânjeni pe o lățime de 9. Când intru în sala, atât de strălucitoare și de împodobită, mă gândesc la sofaua de catifea roșie pe care stătea Vodă, și la cele 14 rânduri de bănci de lemn îmbrăcate cu postav roșu. Când privesc la policandru, îmi aduc aminte de sfeșnicele de tinichea cu lumânări de seu, ce-și picurau lacrimile pe dușumeaua nelustruită, îmi amintesc și de cei doi țigani ce, printre acte, tăiau mucul lumânărilor.

Pe podul Mogoșoaiei sgomot... Se aud lovituri de bice, de arapnice; sosesc caleștele, din care se pogoară jupânițele invelite în blănuri scumpe. Sala se umple. Infrigurarea cuprinde deodată mulțimea. Se ridică Selam-Ciauşul, vestind sosirea lui Vodă. Sar țiganii numai decât de înlocuesc lumânările de seu cu lumânări de ceară. Lumea se scoală în picioare la intrarea lui Vodă-Caragea, care vine să-și vadă fata, pe domnița Ralu, prefăcută în Muză tragică.

Actorii bucau încă în grecește.

N'avea să treacă însă mult, și în acelaș an, în 1819, se dădea cea dintâi reprezentație românească. *Hecuba*, în traducerea lui Nănescu, avu cinstea de a face să răsune pentru

întâiași dată limba patriei pe scena din București, prin glasul lui Ion Eliade Rădulescu ce ținea rolul bătrânei bocitoare, și, în răstimpuri, făcea și pe suflerul.

Înainte, un actor rosti un prolog al poetului lui Ion Văcărescu, închipuind pe *Saturn*, zeul timpului, cu „ceasornicul de nisip și secera, în poziție de sosire vestitoare” și grăind astfel către public:

V'am dat teatru, vi-l păziți
 Ca un lăcaș de muze
 Cu el curând veți fi vestiți,
 Prin vești departe duse.
 În el năravuri îndreptați
 Dați ascuțiri la minte;
 Podoabe limbii voastre dați
 Cu românești cuvinte!

Din fund se coboră *Astrea* (zeița Dreptății) „cu cornul ambelșugării în mână, din care se revarsă toate fericirile asupra binevoitorilor patrioți români”.

A trecut un veac de atunci...

Unde mai e șandramaua de scânduri, cu băncile de lemn și cu greul miros al lumânărilor de seu? Unde sunt sfioșii copii din școala Măgureanului, cei dintâi actori români? Și unde ești tu, o Marghiolită Bogdănească, tu, care ai fost cea dintâi femeie ce ai rostit românește pe scena unui teatru? V'ați dus cu toții ca niște umbre, îmbarcate în luntrea eternului vâslăș, Charon...

Astăzi avem însă leul culcat pe labe de pe Calea Victoriei, ce și aprinde lampadarele ochilor de foc în fiecare seară, ca de sărbătoare; astăzi avem artiști mari ce dau un farmec nebănuț unei limbi pe care o mie de ani n'au rostit-o decât guri țărănești pentru umilele nevoi zilnice.

În multe direcții ale activității noastre ni se poate tăgădui progresul de fapt. Nu cred însă că ar putea cineva să ne tăgăduiască pașii făcuți în teatru, într'un timp atât de scurt, atunci când, trecând pe sub labele stăpânitoare ale leului, și-ar aduce aminte de umilele începuturi de acum un veac, de mucurile de lumânare, de Ion Eliade Rădulescu jucând pe Hecuba, de băeții de școală făcând pe actorii și de Ion Văcărescu scriind prologuri...

E. LOVINESCU

A apărut de

E. LOVINESCU

ÎN CUMPANA VREMEI

(Note de războiu)

Prețul LEI 5.

A A P Ă R U T

No. 10

Lectura pentru toți

:: MAGAZIN ILUSTRAT LUNAR ::

SUB DIRECȚIUNEA D-LUI E. LOVINESCU

Sumarul :

Vrabia	<i>E. Lovinescu</i>
Povestea mărgăritarului (fragment dramatic din romanul M. S. Reginel Maria)	<i>Victor Eftimiu</i>
Odiseea legațiunei române din Pe- trograd	<i>Dr. I. Tudorache</i>
Părerea bunicului (schiță)	<i>G. Cair</i>
Sub cer strein (elegie)	<i>Cezar Titus Stoica</i>
Muercea (schiță)	<i>Caton Theodorian</i>
Prizonierii (nuvelă)	<i>Loc. George I. Popa</i>
Nu mă uita (schiță)	<i>Sandu Teleajen</i>
Cronica dramatică { Bujoreștii, comedie în & acte de Caton Theo- dorian.	{ <i>E. Lovinescu</i>

Abonamentele se fac la **Librăria ALCALAY & Co.**

Lei 36 pentru un an

„ 18 „ șase luni

Prețul unui număr Lei 3,50

EDITURA ALCALAY

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

COMEDIA ○ ○ ○ ○ ○

○ ○ ○ ○ DRAGOSTEI

ROMAN

LEI 7.50

EDITURA ALCALAY

BCU Cluj / Central University Library Cluj
ULTIMELE NOUȚĂȚI

VICTOR EFTIMIU

CORABIA cu PITICI

O serie de povestiri, scrise într'o limbă colorată, cu subiecte dramatice și palpante, cuprinse într'un volum de peste zece coale, cu coperta în culori.

5 LEI